

УДК 016:929Русова+373.2(477)(092)



Павла Рогова,
старший науковий співробітник,
директор ДНПБ імені В. О. Сухомлинського,
заслужений працівник культури України,
кандидат історичних наук

Перше видання в українській бібліографії про Софію Русову

Висвітлено діяльність фахівців Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського щодо підготовки першого в Україні і за кордоном біобібліографічного видання, присвяченого видатному українському педагогу С. Русовій.

Ключові слова: інновації в освіті, біобібліографічний покажчик, С. Русова, дошкільне виховання, русовознавці, електронний інформаційно-бібліографічний ресурс "Видатні педагоги України і світу", Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського.

Інноваційний розвиток сучасної педагогічної науки, освіти і практики відбувається з урахуванням кращих здобутків минулого і сучасного у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Але великий пласт в науці, освіті, історії й культурі, що був штучно вилучений з наукового і культурного обігу країни у радянський період, став доступним лише за незалежності України. У цей період відкрилися фонди спецховів у бібліотеках та архівах, що були заборонені; до України почала повертатися духовна спадщина багатьох синів і дочок: письменників, поетів, істориків, педагогів, бібліотекознавців, які залишили свою Батьківщину в 20—30-ті роки ХХ століття і були викреслені з її історичного й культурного простору. Це, зокрема, твори Д. Гуменної, В. Винниченка, Б. Лепкого, І. Огієнка, О. Ольжича, О. Теліги, У. Самчука, С. Сірополка та багатьох інших. З перших років незалежності почали відроджуватись імена і здобутки тих, хто, проживаючи в Україні, був також заборонений радянською владою. Це — В. Дурдуківський, І. Світличний, М. Руденко, Ю. Меженко та інші.

Провідні бібліотеки України одними з перших у роки незалежності почали приділяти у своїй діяльності увагу названим особистостям, висвітлюючи й оприлюднюючи їхній життєвий шлях та творчий доробок у своїх наукових працях, дисертаційних дослідженнях, монографіях, бібліографічних виданнях, на книжкових виставках та в інших проєктах. Так, фахівці науково-бібліографічного відділу Національної парламентської бібліотеки України (НПБУ) впродовж 1993—1995 років започаткували серію біобібліографічних видань: "Повернуті імена" (підготували чотири випуски) та "Шістдесятництво: профілі на тлі покоління" [1], в яких уперше у вітчизняній бібліографії оприлюднили творчість сучасних українських письменників; підготували й видали матеріали до бібліографічного словника "Українські письменники діаспори" у двох частинах [2], який вийшов упродовж 2006—2007 років. З 1992 року на сторінках "Календаря знаменних і пам'ятних дат", який впорядковують співробітники НПБУ, постійно друкуються матеріали про забутих, заборонених, репресованих діячів культури і науки [3]. Фахівці Національної наукової медичної бібліотеки України у співпраці з науковцями створили бібліографічний посібник "Українські лікарі", в якому подано відомості про 1170 лікарів, зокрема про 829 лікарів і медиків, репресованих комуністичним режимом, які народилися або працюва-

ли в Україні [4]. Фахівці Центральної освітнянської бібліотеки МОН України, на основі якої було утворено в кінці 1999 року Державну науково-педагогічну бібліотеку імені В. О. Сухомлинського, спільно зі співробітниками Інституту літератури НАН України, під керівництвом доктора філологічних наук, професора, лауреата Державної премії України імені Т. Г. Шевченка Ф. Погребенника на базі Київського будинку вчителя упродовж восьми років (з 1992 до кінця 1999) проводили цикл вечорів "Визначні жінки України", відкриваючи на цих заходах імена українок, які стали окрасою національної історії, культури і літератури [5]. У 1996 році Н. Стрішенець, співробітник НБУВ (нині — канд. іст. наук, с. н. с.), захистила дисертаційне дослідження на тему "Бібліографічна спадщина Юрія Олексійовича Меженка", а у 1997 році видала однойменну монографію [6], в якій висвітлено діяльність видатного українського бібліографа, книгознавця, визначено його роль у розвитку ретроспективної та галузевої бібліографії. Т. Ківшар, доктор історичних наук, професор, у 2009 році в книзі "Народе мій, улюблений..." [7] упорядкувала та оприлюднила творчий доробок (вірші, статті, малюнки, листи тощо) Лесі Петлюри — доньки відомого українського діяча доби Визвольних змагань Симона Петлюри. Дослідниця написала вступне слово, ґрунтовний життєпис та коментарі до зазначеного видання, що відкриває українській громадськості життєвий і творчий шлях Лесі Петлюри, її трагічну долю, глибоку тугу за Батьківщиною, моральну чистоту та духовне багатство. Упродовж багатьох років Т. Ківшар досліджує діяльність визначного українського вченого, педагога, бібліотекознавця, громадського діяча С. Сірополка [8; 9]. Завдяки зусиллям її та Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей архів С. Сірополка передано Україні й нині зберігається у ЦДАВО України, бібліотека С. Сірополка — у фонді НПБУ. Однак перелік повернутих до наукового обігу України здобутків видатних українців, заборонених радянською владою, названими не закінчується. Це питання може бути темою окремої статті чи дослідження.

З метою інформаційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики, втілення в практику навчальних закладів України кращих надбань у педагогіці, освіті, а також для популяризації творчої спадщини видатних педагогів України й зарубіжжя, які також були заборонені в Радянській Україні, Державна нау-

ково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) з перших років своєї діяльності започаткувала декілька проєктів. Так, у 2002 році нею вперше в Україні було засновано і розпочато щорічний випуск "Календаря знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки", завдяки якому висвітлюються значущі події, що відбулися в історії освіти й педагогіки, здобутки вчених-педагогів, зокрема тих, прізвища яких були вилучені з наукового обігу. У 2003 році в інформаційному просторі України з'явилась серія біобібліографічних видань — "Видатні педагоги світу", основним завданням якої стало висвітлення внеску педагогів у розвиток світової педагогічної науки й освіти, що сприяє повноцінному науково-інформаційному забезпеченню фундаментальних і прикладних наукових досліджень з питань педагогіки та психології, модернізації навчально-виховного процесу в закладах освіти, відкриттю для сучасників забутих імен та здобутків вчених і практиків минулого, внесок яких у розвиток вітчизняної науки і освіти важко переоцінити. Упродовж 2003—2011 років у названій серії фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було підготовлено сім біобібліографічних видань, загальний обсяг яких становить понад 70 друкованих аркушів, де акумулюється бібліографія про життя й діяльність видатних педагогів, їхню педагогічну спадщину та її творче використання у сучасній освіті. Це — два покажчики про В. Сухомлинського (2001, 2008), Я. Корчака (2003), А. Макаренка (2008), К. Ушинського (2010), С. Русову (2010), М. Пирогова (2011), які були ґрунтовно підготовлені й уперше надруковані в Україні, з урахуванням видань, що виходили друком у XIX—XX століттях у Російській імперії, Радянському Союзі, зокрема у Москві та за кордоном. Науковими консультантами під час підготовки цих документів були академіки НАПН України О. Сухомлинська, І. Зязюн, доктор педагогічних наук Л. Березівська, кандидат педагогічних наук Є. Коваленко, Л. Бондар та інші. Готуючи до друку зазначені видання, науковці здійснювали широкий бібліографічний пошук, використовували розширену структуру. Виходячи з читацького призначення біобібліографічних покажчиків, основними принципами відбору матеріалів для бібліографування були науковість, повнота (оптимальна), достовірність.

Через відсутність видавничої бази у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського випуск названих біобібліографічних покажчиків здійснювався за допомогою Української асоціації Василя Сухомлинського, голови Українського педагогічного товариства Я. Корчака, ректорів педагогічних і класичних ВНЗ. У цій статті ми назвемо прізвища осіб, які надавали допомогу у виданні цих важливих документів, і від імені педагогів, бібліотекарів України подякуємо їм за допомогу, зокрема: за видання покажчика про Януша Корчака [10] — голові Українського педагогічного товариства Я. Корчака С. Петровській; про В. Сухомлинського [11] — голові Української асоціації Василя Сухомлинського, академіку О. Савченко та доньці видатного українського педагога О. Сухомлинській; про К. Ушинського [12] — ректору Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського, академіку О. Чебикіну; про А. Макаренка [13] — декану природничого факультету Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, доктору педагогічних наук М. Гриньовій; за покажчик про С. Русову [14] — ректору Ніжинського державного педагогічного університету ім. Миколи Гоголя, доктору політологічних наук О. Бойко.

Серед постатей, які були повернуті з забуття у незалежній Україні, чільне місце посідає особистість Софії Федорів-

ни Русової, видатного українського педагога, державного і громадсько-освітнього діяча, письменниці, теоретика і практика у галузі дошкільного виховання кінця XIX — початку XX століття, однієї з організаторів жіночого руху. У 1891 році вона разом із сестрою Марією відкрила в Києві перший приватний дитячий садок, вихованцями якого були здіблішого діти української інтелігенції. Вболіваючи за розвиток національної освіти, у своїх працях Софія Русова порушувала питання національної школи, дошкільного виховання, історії педагогіки, створювала хроніку педагогічного життя в Україні та за кордоном, відстоювала право українського народу на навчання рідною мовою, саме цій меті слугували підготовлені і видані нею "Український буквар" (1906), "Початкова географія" (1918), "Початковий підручник французької мови задля самонавчання і перших класів гімназії з французько-українським словарем" (1918), "Позашкільна освіта" (1918). С. Русова — людина широкої ерудиції, не українка за національністю, була палкою патріоткою України, її життя та діяльність — приклад служіння українському народові в його прагненні до волі, до утвердження державності, національної системи навчання й виховання. У 1922 році С. Русова змушена була емігрувати, через рік вона переїхала до Праги, де і похована. Перебування на чужині були сповнені тугою за Батьківщиною, проте Софія Федорівна не склала руки, а продовжувала працювати для України: вона викладала в закладах освіти, писала підручники для студентів Української господарської академії в Подєбрадах, книги про виховання підростаючого покоління, зокрема "Теорія і практика дошкільного виховання" (1924), "Нові методи дошкільного виховання" (1927), вела активну громадську діяльність, виступала на міжнародних конгресах. Темою її виступів завжди була українська педагогіка.

Тому не випадково шостий випуск бібліографічних видань у серії "Видатні педагоги світу" присвячено Софії Русовій (1845—1940), 18 лютого 2011 року виповнилося 155 років від дня її народження. Напрацювання Софії Федорівни й ім'я через тавро української буржуазної націоналістичної були практично невідомі в радянські часи. Але в незалежній Україні її ім'я і творчість оприлюднюється. Початок русовознавства в нашій державі пов'язаний із розсекреченням у 1990 році архіву С. Русової. Далі вийшли друком як праці вченої, так і дослідження українських науковців про її життя й педагогічну діяльність, надруковані в окремих збірках та у фахових виданнях. Серед перших вітчизняних дослідників творчої спадщини видатного педагога: Н. Дічек, І. Зайченко, Н. Калениченко, В. Качкан, Т. Ківшар, Є. Коваленко, З. Нагачевська, О. Проскура, О. Сухомлинська, у працях яких проаналізовано громадсько-педагогічну діяльність С. Русової та її науково-теоретичні ідеї. Упродовж 1991—2011 років в Україні відбулося понад 20 всеукраїнських науково-практичних конференцій, педагогічних читань, семінарів, присвячених здобуткам наукової та педагогічної діяльності С. Русової, що проходили в Ніжині, Чернігові, Києві, Івано-Франківську та інших містах, у різних закладах освіти: від дитячих садочків, співробітники яких почали втілювати в практику ідеї С. Русової, до наукових установ, завдяки чому її ім'я й творча спадщина не тільки повернулися на Батьківщину, а й стали широко відомими серед науковців і практиків освітньої галузі України. За останні 20 років життєвий, творчий шлях і спадщина Софії Русової стали предметом десяти дисертаційних робіт, в яких українськими науковцями, зокрема Г. Груць, О. Джус, О. Пшеврацькою, В. Сергєєвою, О. Таран та іншими, вперше в Україні досліджувалися різні грані її громадської та педагогічної діяльності. Кожен із дисертантів, крім висвітлення теми,

здійснив відповідний пошук і зібрав джерельну базу з вітчизняних та зарубіжних документів, що стосувалась видатної українки, завдяки чому консолідувались і оприлюднилися праці С. Русової та матеріали про неї. Необхідно зазначити, що в окремих виданнях, присвячених С. Русовій, упорядниками, редакторами яких були О. Проскура, С. Коваленко, І. Пінчук, опубліковано також бібліографічні списки її праць [15; 16]. Але повного, комплексного бібліографічного видання про С. Русову до 2011 року не було.

Біобібліографічний покажчик "Софія Русова — педагог, державний діяч, просвітител" [14], підготовлений фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського до ювілею вченої, є першим біобібліографічним виданням в Україні та на пострадянському просторі, а також за кордоном, яке відтворює бібліографію творів видатної українки та досліджень про її життя й багатогранну діяльність. З метою найповнішого висвітлення творчого доробку С. Русової до покажчика внесено бібліографічні описи її праць та публікацій, що друкувалися упродовж кінця XIX століття до 2010 року. Під час підготовки покажчика фахівцями проаналізовано фонди вітчизняних бібліотек — Державної наукової імені В. О. Сухомлинського, Національної імені В. І. Вернадського, Національної парламентської, електронні каталоги провідних бібліотек України і зарубіжжя, інтернет-ресурси. Для найповнішого відображення творчого доробку С. Русової у покажчику проаналізовано джерельну базу дисертацій і внесено відповідні позиції до видання з них. Також у покажчику відображені праці Софії Русової, що оприлюднені в бібліографічних посібниках: "Україномовна книга, 1798—1923: у 3 т." (НБУВ — К., 2003); "Літературно-науковий вісник : покажчик змісту" Т. 1 — 109: (1898—1932), упоряд. Богдан Ясінський (К.; Нью-Йорк, 2000); "Українська педагогічна бібліографія : покажчик літератури" Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова різних випусків видання (К., 1993—2008) та у ретроспективних покажчиках універсального змісту. До створення біобібліографічного покажчика, крім фахівців ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, були залучені провідні русовознавці України. Науковим консультантом цього видання стала одна з перших дослідниць творчості С. Русової Є. Коваленко, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя; рецензентами — О. Коваленко (Пшеврацька), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики і технологій дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Б. Грінченка, яка захистила кандидатську дисертацію, присвячену С. Русовій, та Т. Добко, кандидат історичних наук, завідувач відділу НБУВ, талановитий, високопрофесійний бібліограф, науковець.

Покажчик відкриває ґрунтовна стаття Є. Коваленко "Життя, віддане Україні", в якій висвітлено життєвий і творчий шлях, педагогічну, просвітницьку та громадсько-політичну діяльність С. Русової.

Видання налічує 1289 позицій бібліографічних записів, що мають суцільну нумерацію. Складається покажчик із *п'яти* розділів, у межах яких документи розміщено у хронологічному порядку за зведеною українсько-російською абеткою.

Розділ 1 — "Твори С. Ф. Русової" — відображає бібліографічні описи 389 праць педагога, виданих з вісімдесятих років XIX ст. до 2010 року включно в Україні та у світі, й 16 рецензій на них, що вийшли також упродовж другої половини XIX—XX століття в Російській імперії, України та за кордоном. Їх згруповано і розміщено за прямою хронологією з виділенням років видання, а в межах року — за абет-

кою назв. Розділ складається з чотирьох підрозділів: "Вибрані твори", "Збірки творів", "Окремі праці", "Статті, рецензії, переклади в наукових збірниках та періодичних виданнях".

Розділ 2 — "Життя й громадсько-освітня діяльність С. Ф. Русової у дослідженнях науковців України і світу" — охоплює праці науковців, присвячені життєвому й творчому шляху С. Русової, що вийшли упродовж вісімдесятих років XIX століття — 2010 року і згруповано у три підрозділи:

— біографія С. Русової у вітчизняних і зарубіжних публікаціях;

— дисертації та автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук;

— науково-практичні конференції, семінари, педагогічні читання, присвячені творчому використанню педагогічної спадщини С. Русової.

Розділ 3 — "Педагогічна спадщина С. Ф. Русової в контексті розвитку сучасної освіти" — охоплює документи дослідників України і зарубіжжя, що вийшли впродовж двадцятих років XIX століття — 2010 року, в яких висвітлено погляди С. Русової на зміст виховання й навчання дітей та молоді, а також впровадження її педагогічних ідей у практику сучасної освіти. Матеріал згруповано у п'ять підрозділів:

— концепція національної освіти Софії Русової;

— дошкільна педагогіка за Софії Русовою;

— зміст і методика навчально-виховної роботи з дітьми та молоддю у педагогічній спадщині Софії Русової;

— особистість вихователя і вчителя у творчому доробку Софії Русової;

— творча реалізація ідей Софії Русової в сучасній педагогічній практиці.

У підрозділах документи розміщено у хронологічному порядку, а в межах року — за абеткою прізвищ авторів та назв праць.

Розділ 4 — "Увічнення пам'яті Софії Русової в Україні та світі" — має два підрозділи, в яких представлено бібліографічні описи документів, що вийшли впродовж XX — на початку XXI століття в Україні та світі. У першому підрозділі "Діяльність організацій, навчальних закладів, яким присвоєно ім'я видатного педагога" уміщено матеріали, що розкривають діяльність організацій і навчальних закладів України, які носять ім'я видатного педагога, та їхній внесок у дослідження спадщини С. Русової й втілення в практику її ідей. Документи розміщено за абеткою назв установ і навчальних закладів, у межах установи та закладу — за хронологією.

Другий підрозділ "Документи, які засвідчують випуск медалі та заснування премії, присвячених Софії Русовій" згруповано в хронологічному порядку, а в межах року — за абеткою прізвищ авторів публікацій.

Розділ 5 — "Творча спадщина С. Ф. Русової в електронних ресурсах" — надає інформацію про життя і діяльність педагога, розміщену в мережі Інтернет. У розділі представлено найзмістовніші та безоплатні інтернет-ресурси.

З метою надання доступу широким колам освітян до кращих здобутків вітчизняної та зарубіжної педагогічної, психологічної науки й освіти у 2008 році ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на своєму веб-порталі (<http://www.library.edu-ua.net>) започаткувала інформаційно-бібліографічний ресурс "Видатні педагоги України і світу". Шляхом консолідації інформації про визначних як вітчизняних, так і зарубіжних педагогів, висвітлення їхнього життя, діяльності, творчої спадщини та втілення їхніх ідей у практику, у цьому ресурсі подано комплексні матеріали про діячів, зокрема біобібліографічні видання ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та інших провідних бібліотек Ук-

раїни. В електронному ресурсі та у матеріалі "Софія Русова", а також у розділі порталу бібліотеки "*Науково-інформаційна діяльність*" (http://www.library.edu.ua.net/scientific_information_work/) представлений повний текст біобібліографічного покажчика "Софія Русова — педагог, державний діяч, просвітитель", який можуть не тільки прочитати, а й роздрукувати для своїх інформаційних потреб науковці, педагоги, бібліотекарі, студенти та інші користувачі.

Для зручного й ефективного користування бібліографічним покажчиком розроблено допоміжний апарат, який представлено:

— алфавітним покажчиком назв праць С. Русової, згрупованих за зведеною українсько-російською абеткою, твори іноземною мовою — за латинською абеткою;

— іменним покажчиком, в якому наведено прізвища всіх осіб, причетних до видання праць С. Русової, літератури про неї та її педагогічну діяльність.

Робота над покажчиком усього колективу фахівців — від укладачів, консультантів, редакторів та рецензентів до видавців — була ретельною і напруженою. Бібліографічний опис і скорочення слів здійснено відповідно до чинних в Україні стандартів, зокрема ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Система стандартів інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання". Практично більшість позицій у покажчику було опрацьовано фахівцями *de visu*. У тих випадках, коли це зробити було неможливо, описи здійснювалися за допомогою інших джерел і позначалися знаком астериска (*).

Бібліографічний покажчик "Софія Русова — педагог, державний діяч, просвітитель" — ґрунтовне, комплексне наукове видання, плід творчої праці колективу фахівців. Тут, в одному виданні, уперше оприлюднено зібрану бібліографію праць про життя й діяльність видатної українки. Аналізоване видання є вагомим здобутком української галузеві бібліографії. Посібник надійшов до фондів національних, державних та провідних освітянських книгозбірень, науковці й практики у повному обсязі зможуть ознайомитися з творчим доробком видатного педагога, через постать якої глибше пізнають історію вітчизняної педагогічної науки. Завдяки розміщенню на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського цей посібник став доступним найширшим верствам суспільства. Видання сприяє відкриттю невідомих, але значних здобутків нашої держави, її науки і освіти, упровадженню нових форм, підходів щодо вирішення сучасних проблем навчання й виховання підростаючого покоління шляхом творчого використання елементів педагогічної концепції С. Русової.

Список використаної літератури

1. Кононенко В. Бібліографічно-видавнича діяльність НІБ України в інформаційному забезпеченні розвитку української культури / В. Кононенко // *Культура України: стан, проблеми, тенденції розвитку* : зб. наук. ст. — К., 1997. — С. 142—148.
2. *Українські письменники діаспори* : матеріал до бібліогр. слов. : [у 2 ч.] / Нац. парлам. б-ка України ; [авт.-уклад.: О. Білик, Г. Гамалій, Ф. Погребенник]. — К. Ч. 1. — 2006. — 195 с. Ч. 2. — 2007. — 251 с.
3. Кононенко В. Універсальний за змістом, корисний і необхідний для найширшого читачького загалу ("Календар знаменних і пам'ятних дат — 50") / Валентина Кононенко, Олена Рожнятовська // *Вісник Книжкової палати*. — 2007. — № 12. — С. 23—25.
4. *Ганіткевич Я.* Українські лікарі : біобібліогр. довід. Кн. 3. Учасники національно-визвольної боротьби і українського державотворення, репресовані та реабілітовані лікарі України / Ганіткевич Я., Гундій П. ; наук. ред. Л. Пиріг ; Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка, Всеукр. лікарське т-во. — Львів : [б. в.], 2008. — 428 с.
5. *Рогова П. І.* Видатні жінки України у житті Федора Погребенника / Павла Рогова // *Вісник Книжкової палати*. — 2010. — № 12. — С. 39—41.
6. *Стрішенець Н.* Бібліографічна спадщина Юрія Меженка / Надія Стрішенець ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — К. : НБУВ, 2007. — 142 с.
7. *Петлюра Л.* Народі мій, улюблений... / Леся Петлюра ; [упорядкув., перед. слово, життєпис, комент. Ківшар Т.] ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — К. : [б. в.], 2009. — 665, [2] с.
8. *Ківшар Т.* Становлення Степана Сірополька як бібліотекознавця / Т. Ківшар // *Українська біографістика*. — 2010. — Вип. 6. — С. 103—124.
9. *Степан Онисимович Сірополько (1872—1959)* : бібліогр. покажч. / НБУ ім. В. І. Вернадського; уклад., життєпис, хронологія життя і діяльності Т. І. Ківшар; наук. ред. В. І. Попик ; редкол.: О. С. Онищенко (голова) [та ін]. — К., 2012. — 196 с.
10. *Польський педагог-гуманіст Януш Корчак (1878—1942)* : до 125-річчя з дня народж. : біобібліогр. покажч. / Акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: В. В. Вербова, Н. А. Горбенко, С. В. Ішук, С. В. Петровська ; наук. ред.: П. І. Рогова, Т. Ф. Букшина ; наук. консультант О. В. Сухомлинська ; відп. за вип. Н. А. Палашина ; ред.: Р. С. Жданова, Н. Г. Богун ; рец. М. Б. Євтух]. — К. : [б. в.], 2003. — 132 с. — (Серія "Видатні педагоги світу" ; вип. 2).
11. *В. О. Сухомлинський.* Біобібліографія, 2001—2008 рр. : бібліогр. покажч. / Акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд. Л. М. Заліток ; наук. консультант О. В. Сухомлинська ; наук. ред. П. І. Рогова]. — К. : Богданова А. М., 2008. — 196 с. — (Серія "Видатні педагоги світу" ; вип. 3).
12. *Ідеї К. Д. Ушинського в контексті сучасної педагогічної освіти та науки, 1991—2010 рр.* : до 185-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: А. М. Доржену, І. О. Іванова, Т. В. Лога ; авт. вступ. ст. Л. Д. Березівська ; наук. ред.: П. І. Рогова, А. М. Доржену ; бібліогр. ред. І. О. Іванова ; наук. консультанти: О. В. Сухомлинська, О. Я. Чебикін ; рецензенти: Л. Д. Березівська, О. М. Яценко]. — Одеса, [б. в.] 2010. — 124 с. — (Серія "Видатні педагоги світу" ; вип. 5).
13. *Спадщина А. С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності, 1991—2008 рр.* : до 120-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т пед. освіти дорослих, Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; [упоряд.: І. О. Іванова, Т. В. Лога ; вступ. ст. А. В. Ткаченка ; наук. ред.: П. І. Рогова, А. М. Доржену ; бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко ; наук. консультант І. А. Зязюн ; рецензенти: Л. О. Хомич, М. В. Гриньова]. — К., 2008. — 182 с. — (Серія "Видатні педагоги світу" ; вип. 4).
14. *Софія Русова — педагог, державний діяч, просвітитель* : до 155-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя ; [упоряд.: А. М. Доржену, Т. В. Лога ; наук. ред.: П. І. Рогова, А. М. Доржену ; бібліогр. ред.: Т. В. Лога, Л. І. Самчук, В. В. Вербова ; наук. консультант, авт. вступ. ст. Є. І. Коваленко]. — К. : [б. в.], 2010. — 176 с. — (Серія "Видатні педагоги світу" ; вип. 6).
15. *Бібліографічний покажчик праць Софії Русової* / упоряд. Олена Проскура // *Вибрані педагогічні твори* / С. Русова. — К., 1996. — С. 301—303.
16. *Бібліографія* / упоряд.: Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук // *Вибрані педагогічні твори* : у 2 кн. / Софія Русова. — К., 1997. — Кн. 2. — С. 307—312.

Освещена деятельность специалистов Государственной научно-педагогической библиотеки Украины имени В. А. Сухомлинского относительно подготовки первого в Украине и за рубежом библиографического издания, посвященного выдающемуся украинскому педагогу С. Русовой.

Information about puporation activities of creation of the very first bibliographical work dedicated to famous Ukrainian pedagogue S. Rusova by specialists of V. Sukhomlinsky scientific pedagogical state library of Ukraine is illuminated.

Надійшла в редакцію 17 квітня 2012 року